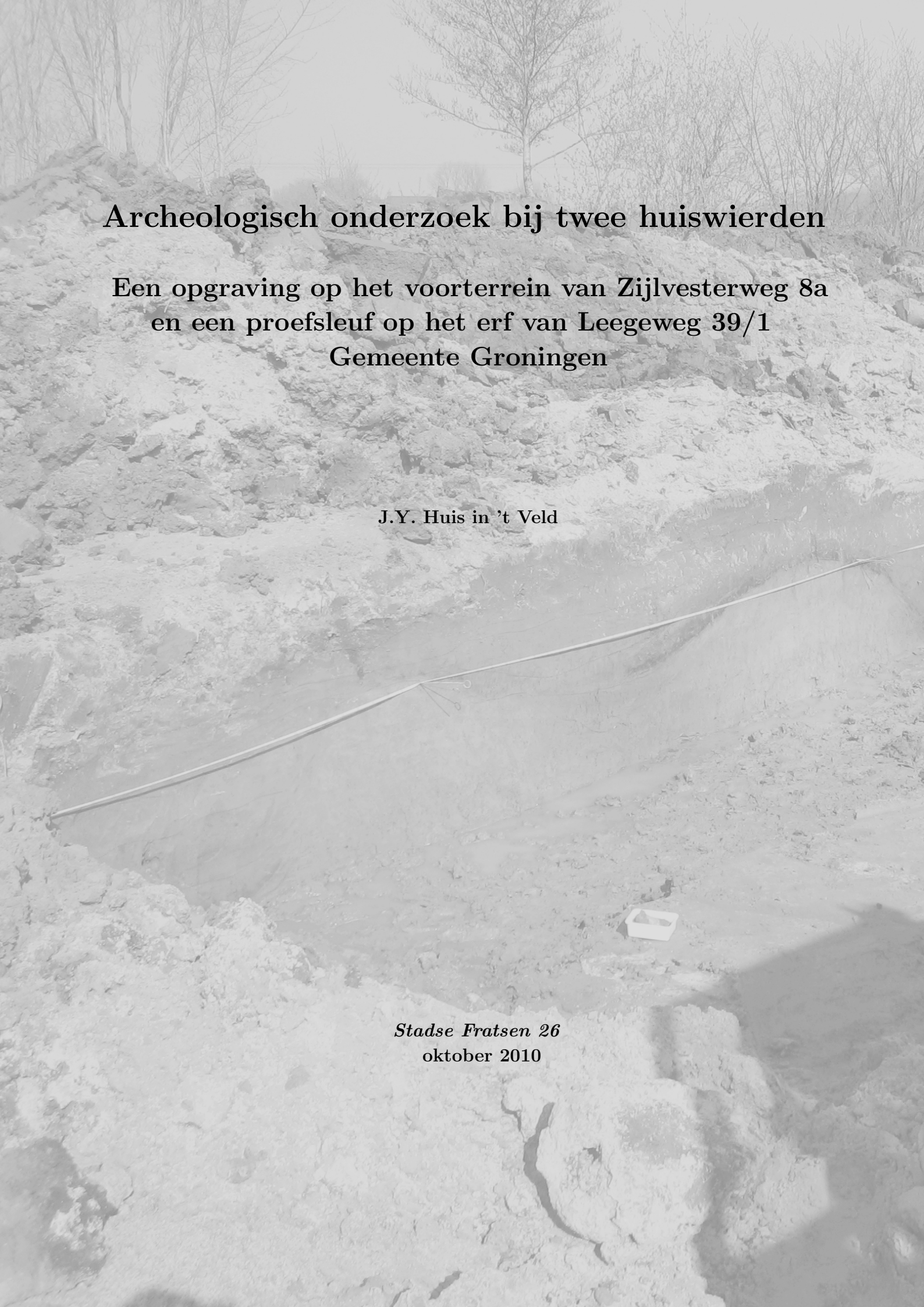

The background image is a grayscale photograph of an archaeological excavation. It shows a deep, narrow trench dug into the ground. A long measuring tape is stretched across the width of the trench, indicating its depth. The soil in the trench appears to be layered, with some darker, possibly organic-rich material at the bottom. In the background, there are some bare trees and a fence line. The overall scene is one of a professional archaeological dig.

Archeologisch onderzoek bij twee huiswierden

Een opgraving op het voorterrein van Zijlvesterweg 8a
en een proefsleuf op het erf van Leegeweg 39/1
Gemeente Groningen

J.Y. Huis in 't Veld

Stadse Fratsen 26
oktober 2010

Archeologisch onderzoek bij twee huiswierden

Een opgraving op het voorterrein van Zijlvestervweg 8a
en een proefsleuf op het erf van Leegeweg 39/1
Gemeente Groningen

J.Y. Huis in 't Veld

Stadse Fratsen 26
oktober 2010

(Archeologische basisrapporten
Dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken
van de Gemeente Groningen
en
Stichting Monument & Materiaal
Groningen)

Deze basisrapporten bevatten een weergave van de resultaten van archeologische (deel)onderzoeken die binnen de gemeente Groningen zijn uitgevoerd. De Stadse Fratsen zijn beschikbaar op de internetsite:
www.stichtingmenm.nl

Colofon

ARCHIS-meldingsnrs: 16279 en 40269

Redactie: K. Helfrich en G.L.G.A. Kortekaas

Omslag: Westprofiel van Leegeweg 39/1

Foto: J.Y. Huis in 't Veld

Status rapport: definitieve versie

Autorisatie:

Drs. G.L.G.A. Kortekaas

Senior KNA-archeoloog Gemeente Groningen

©Gemeente Groningen

ISBN/EAN: 978-90-78589-26-6

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
1 Inleiding	3
1.1 Aanleiding van de onderzoeken	3
1.2 Ligging van de onderzoeksterreinen	4
1.3 De onderzoeksvragen	4
1.4 Onderzoeksgeschiedenis	5
1.5 Werkwijze	7
2 Bodem	9
3 Resultaten	11
3.1 Zijlvestergeweg 8a	11
3.2 Leegeweg 39/1	12
4 Vondstmateriaal	15
4.1 Zijlvestergeweg 8a	15
4.1.1 Ceramiek	15
4.2 Leegeweg 39/1	16
4.2.1 Ceramiek	16
5 Conclusie	17
Literatuur	21
Bijlage 1 Technische en administratieve gegevens	23
Bijlage 2 Sporenkaarten	25
Bijlage 3 Vondstenlijsten	29

Samenvatting

In 2006 heeft er een opgraving aan de Zijlvesterveg plaats gevonden. Het betrof een huiswierde waarvan de noord- en zuidflank beschermd archeologisch monument zijn; het erf op het centrale deel echter niet. Op dit deel is de bouwput voor het nieuw te bouwen woonhuis archeologisch ontgraven.

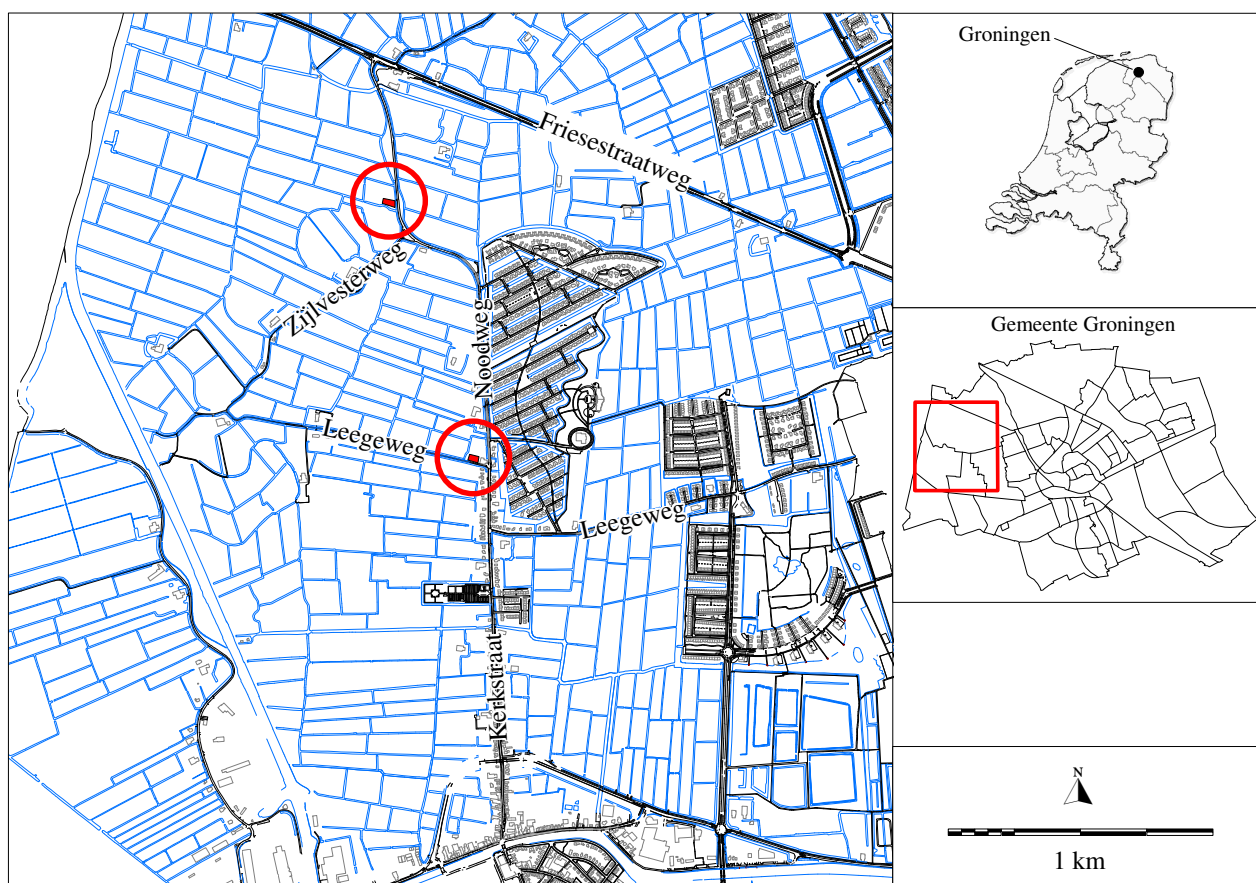
In 2010 is er binnen een al uitgegraven bouwput aan de Leegeweg een proefsleuf opgegraven. Het betrof een bouwput aan de zuidzijde van een huiswierde, ook nu een beschermd archeologisch monument.

Beide locaties bevinden zich ten noordwesten van de stad Groningen, in een laag gelegen voormalig getijdengebied. De ontginning van deze kwelder begint in de late middeleeuwen en is al enige jaren onderwerp van studie vanuit de Gemeente Groningen. Onderzoek op verschillende vindplaatsen heeft de complexe ontginningsgeschiedenis voor een deel ontrafeld. De hier beschreven opgravingen leveren ieder een kleine aanvulling op het bestaande beeld van deze laatmiddeleeuwse ontginningen.

1 Inleiding

In dit rapport worden de resultaten van twee archeologische opgravingen behandeld. Het betreft een opgraving uit 2006 op de flank van een huiswiede aan de Zijlvestersweg (nr. 8a, Archis-monumentnrs. 808 en 809)) en een opgraving uit 2010, eveneens op de flank van een huiswiede, nu aan de Leegeweg nr. 39/1 (Archis-monumentnr. 806). Beide huiswieden bevinden zich ten noordwesten van de stad Groningen, in een voormalig kweldergebied (afb. 1).

Het gezamenlijk publiceren van de resultaten volgt uit het vergelijkbare karakter van de twee vindplaatsen, de fysieke nabijheid van de opgravingslocaties binnen een afgebakend gebied en de kleinschaligheid van beide opgravingen.

Afbeelding 1: Kaart van het noordwesten van de gemeente Groningen. In rood zijn de onderzoeksgebieden Zijlvestersweg 8a en Leegeweg 39/1 aangegeven. Kaart: J.Y. Huis in 't Veld.

1.1 Aanleiding van de onderzoeken

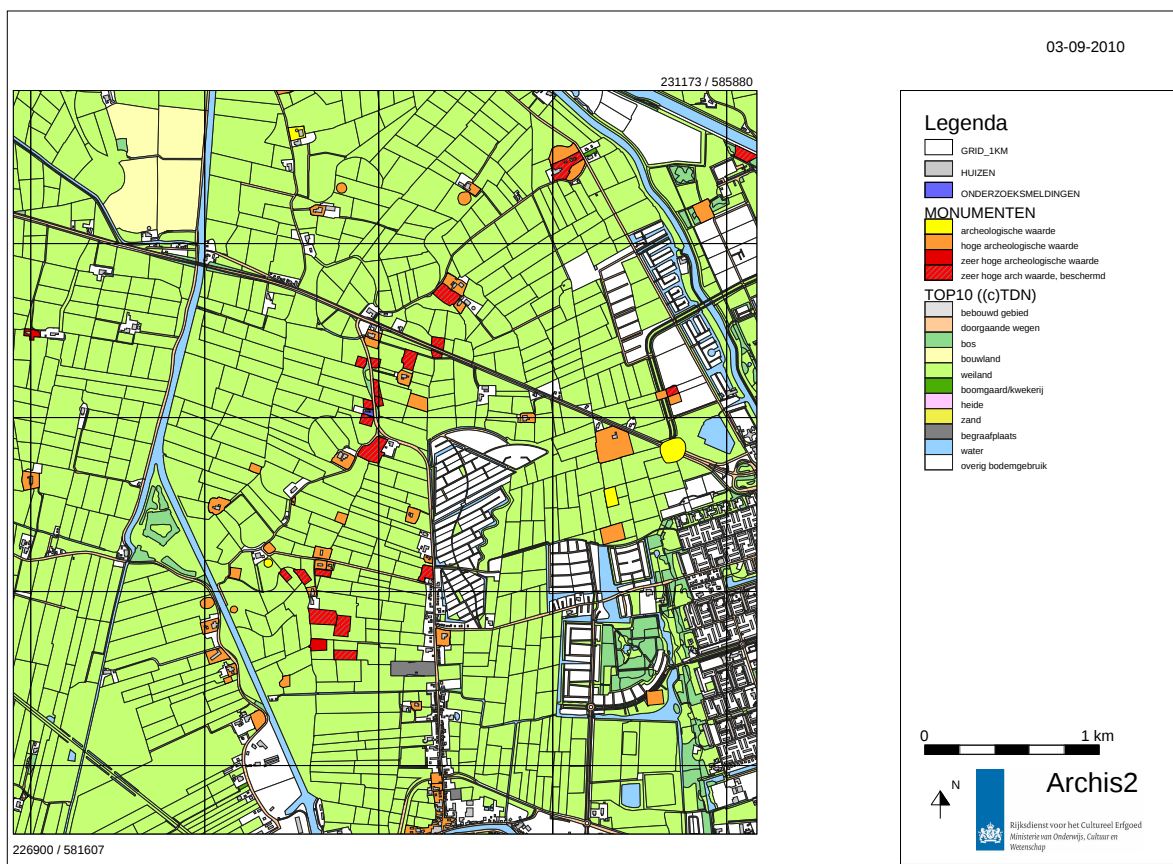
In beide gevallen was de aanleiding van het onderzoek geplande bouwwerkzaamheden die bodemverstorende graafwerkzaamheden tot gevolg hadden. Ter plekke van de Zijlvestersweg is de bouwput voor een nieuw voorhuis van een boerderij op archeologische wijze ontgraven. Aan de Leegeweg werd binnen de al uitgegraven bouwput van een nieuw te bouwen huis een smalle proefsleuf aangelegd.

Beide huiswieden zijn beschermde archeologische Rijksmonumenten (zie paragraaf 1.4). De werkzaamheden vonden echter op de (deels) niet beschermde delen (flanken) plaats.

1.2 Ligging van de onderzoeksterreinen

De huiswierden liggen in een tot voor kort wijds weidegebied (afb. 2). Het is laag gelegen, gemiddeld rond of iets onder NAP. Alleen enkele oeverwallen en enkele (huis-) wierden zijn hoger dan 1 m +NAP. De laatste 10 jaar is het gebied ten oosten en noorden van de Leegeweg voor een groot deel voor woningbouw in gebruik genomen, door bouw van de stadswijken Gravenburg en De Held.

De Zijlvesterveg is een kronkelige weg die grofweg de oeverwallen van een historische waterloop, de Hunsinge (de bovenloop van het Peizerdiep), volgt. Op en langs deze oeverwallen zijn verschillende huiswierden opgeworpen die als een noord-zuid georiënteerd lint in het landschap liggen. De wierden dateren uit de late middeleeuwen. De huiswierde Zijlvesterveg 8a hoort hier bij.

Afbeelding 2: Kaart van het weidegebied rond de onderzoekslocaties (blauw). In rode kleuren zijn de archeologische monumenten aangegeven, in veel gevallen huiswierden. Kaart: Archis II.

De Leegeweg is daarentegen een rechte weg, met een aantal haakse knikken, die in het verkavelingspatroon past. Deze verkaveling stamt in oorsprong eveneens uit de late middeleeuwen en kent voornamelijk een oost-west oriëntatie, afgewisseld met enkele noord-zuid gerichte (tocht-) sloten. De huiswierde van de Leegeweg ligt langs een van deze noord-zuid sloten.

1.3 De onderzoeksvragen

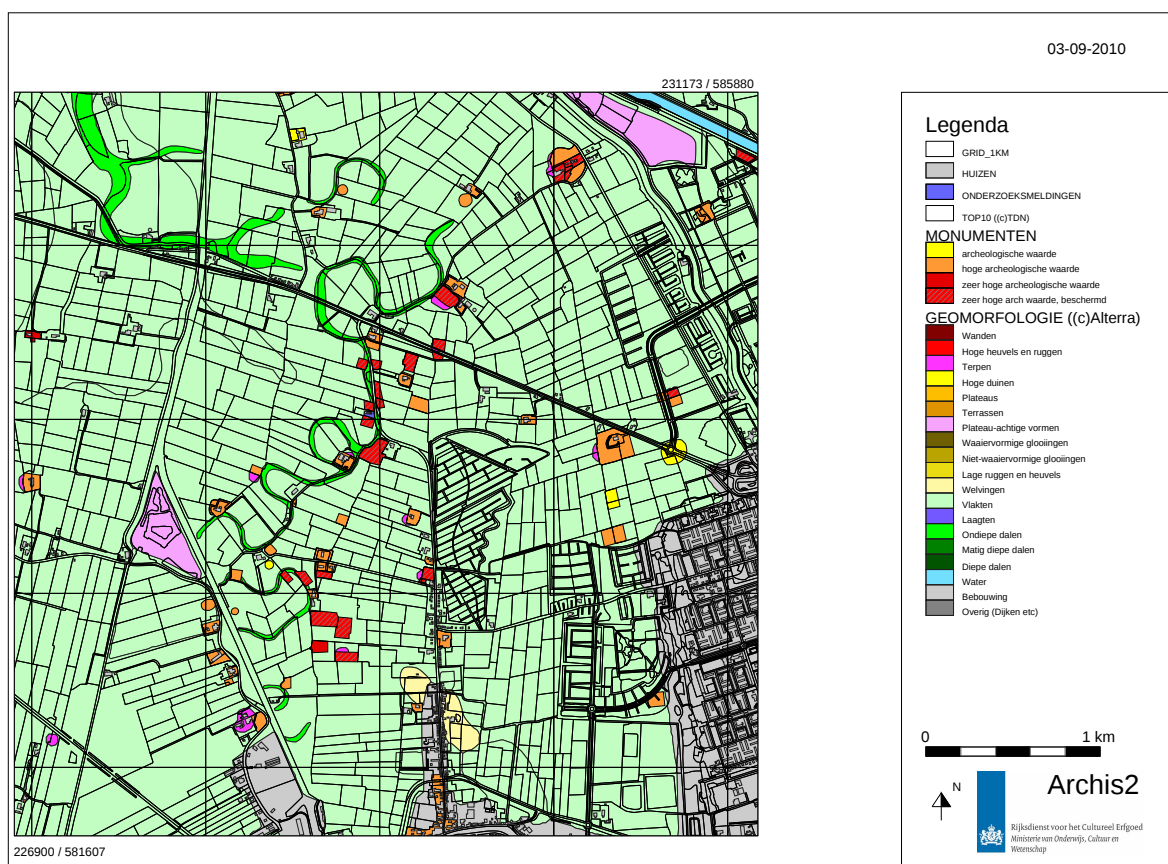
Het doel van allebei de opgravingen was het documenteren en bergen van de aanwezige archeologische resten. Hiernaast kende het onderzoek aan de Leegeweg een aantal aanvullende onderzoeksvragen, verwoord in het Programma van Eisen:

- 1 hoe past deze huiswierde in het geschetste beeld van de verkavelingsontwikkeling; zijn er ontginningssporen uit de middeleeuwen aan te wijzen, en zo ja wat is hun aard, omvang en exacte datering;
- 2 zijn er organische monsters te betrekken (zaden, pollen en diatomeeën, etc.) die informatie kunnen bevatten met betrekking tot het landschapsgebruik en landschapsontwikkeling; zo ja, wat is dan het beeld dat uit de monsters naar voren komt;
- 3 wat is de ouderdom en gebruikperiode van deze huiswierde; zijn er onderbrekingen in de bewoning, en zo ja, kan een mogelijke oorzaak worden aangegeven;
- 4 afhankelijk van de omvang van het vondstmateriaal, wat is de functie van de huiswierde, voedsleconomie en status van de bewoners, zo mogelijk per periode, afgeleid uit het aardewerk en biologische monsters;
- 5 wat is de archeologische verwachting van de waarde van het nu te bebouwen deel en het reeds bebouwde zuidoostelijke deel van het (ruimtelijke) monument?

Deze vragen zijn ook toepasbaar voor het onderzoek aan de Zijlvesterweg.

1.4 Onderzoeksgeschiedenis

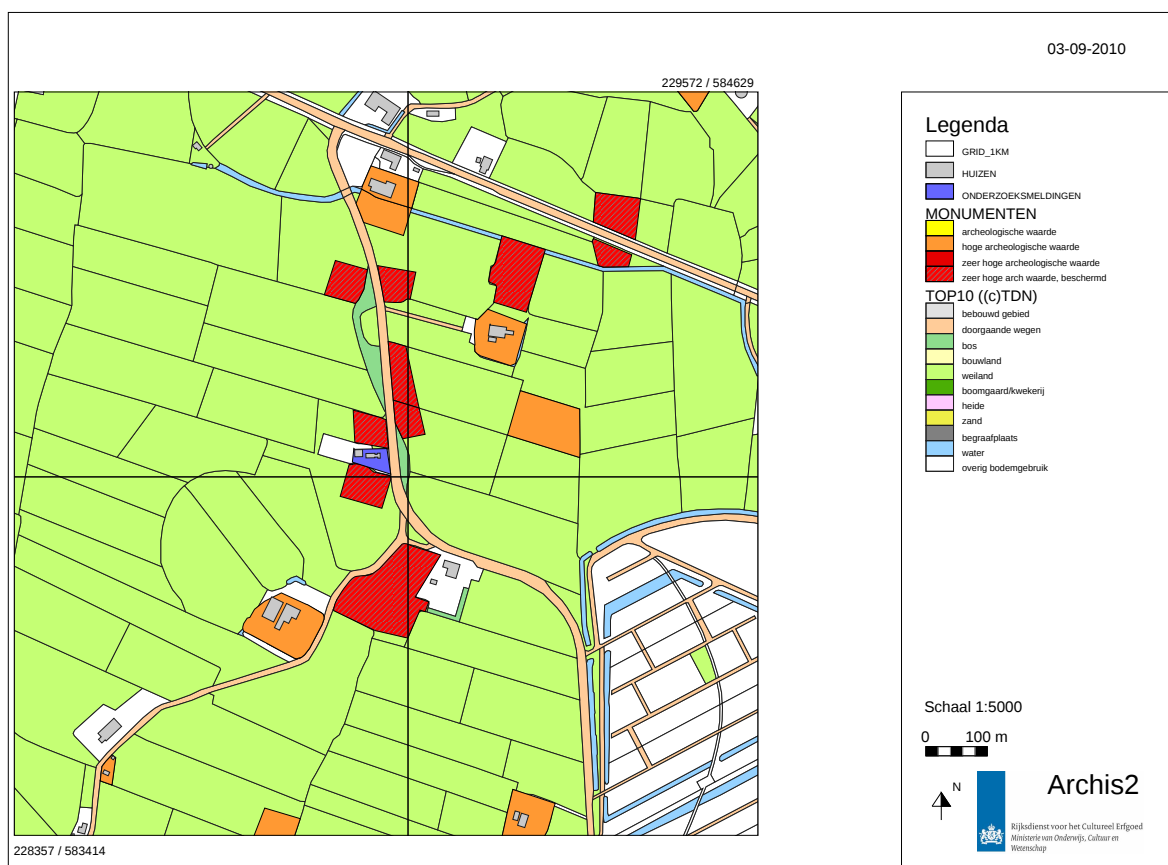
Het laag gelegen voormalige kweldergebied ten noordwesten van de stad Groningen ligt bezaaid met kleine huiswierden of huispodia (afb. 3). Het lint van deze verhoogde woonplaatsen waar Zijlvesterweg 8a deel van uit maakt strekt zich uit van Hoogkerk in het zuiden tot aan Dorkwerd in het noorden. De oeverwallen van de historische rivier de Hunsinge vormen de ruggengraat van dit bewoningslint.

Afbeelding 3: De onderzoeksgebieden (blauw) en de archeologische monumenten op een geomorfologische kaart van het gebied geplot. Kaart: Archis II.

De huiswierde Zijlvesterweg 8a bestaat uit twee delen die door een sloot zijn gescheiden (afb. 4). Het betreft de monumenten met nummers 808 en 809 (Rijksmonumentnr. 45608 en 45609). Gezamenlijk vormen beide delen een noord-zuid georiënteerde, duidelijk zichtbare verhoging met een ovaal reliëf (Miedema 1983, deel II, p. 209). De wierde dateert uit de late middeleeuwen en is oudtijds verlaten.

De oostkant is bij het rechte trekken van de Zijlvesterweg aangetast. Verder is het centrale deel van de huiswierde beschadigd als gevolg van hernieuwde bewoning halverwege de 20e eeuw. Het erf rond de boerderij heeft geen beschermde status. Aan de overzijde van de Zijlvesterweg ligt een beschermd archeologisch monument, nr. 16647 en 811, een complex van twee huisterpen, daterend uit de 12-13e eeuw n. Chr.

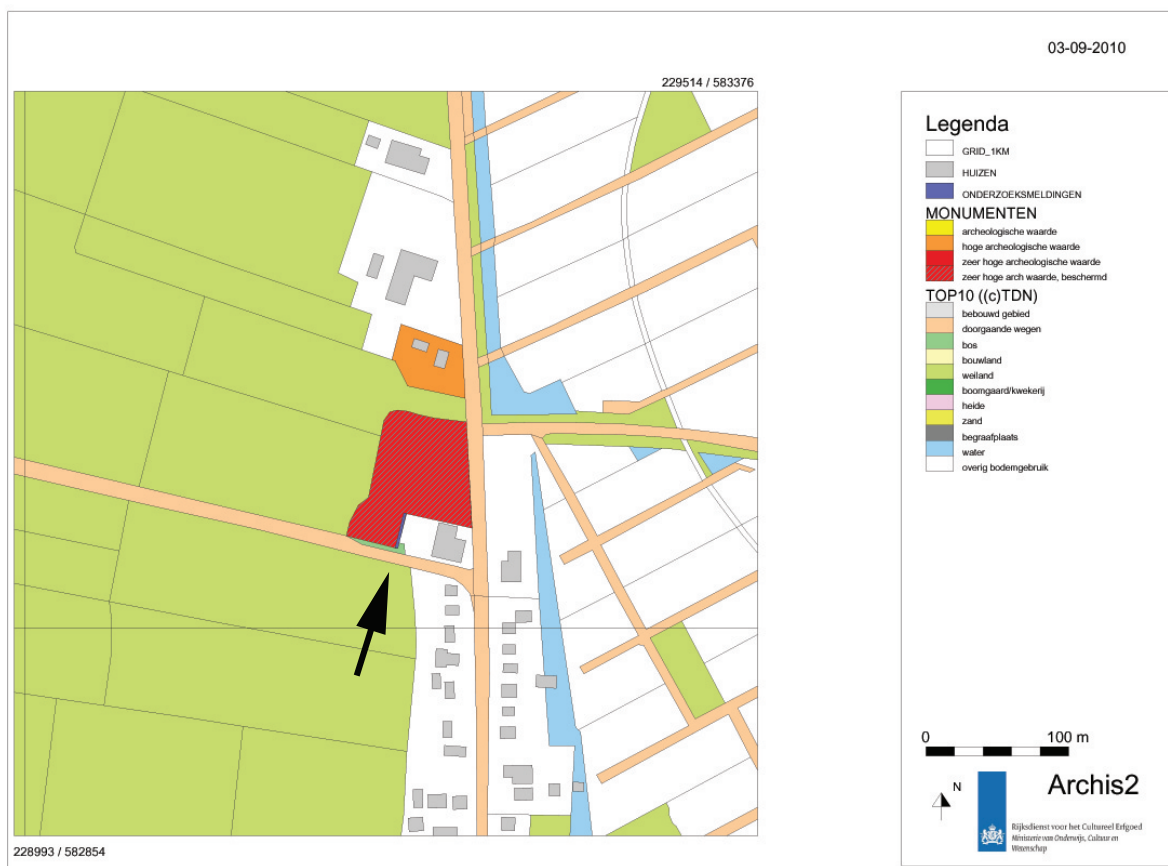

Afbeelding 4: Zijlvesterweg 8a (blauw), tussen archeologisch monument 808 (noord) en 809 (zuid). Kaart: Archis II.

Het onderzoeksgebied Leegeweg 39/1 bevindt zich op de zuidelijke helft van het beschermde archeologische monument (nr. 806, Rijksmonumentnr. 45606). De huiswierde ligt aan een doorlopende noord-zuid gelegen sloot. Aangenomen wordt dat deze sloot uit de vroegste fase van de laatmiddeleeuwse ontginningen van het gebied stamt. Ze is gegraven om het tot dan toe natte en feitelijk onbruikbare gebied doelmatig te ontwateren. Langs een vergelijkbare noord-zuid sloot, ten noordwesten van de Leegeweg, is enkele jaren geleden een eenmalig opgehoogd podium opgegraven (Huis in 't Veld 2010). Op basis van aardewerkdateringen kan het ontstaan van dit podium en daarmee ook de noord-zuid sloot, in de 11-12e eeuw n. Chr. gedateerd worden. Voor de huiswierde aan de Leegeweg is een vergelijkbare datering denkbaar.

De cirkelvormige verhoging is duidelijk waarneembaar in het perceel ten noorden van het onderzoeksterrein (afb. 5). De zuidflank is voor een deel beschermd. Onduidelijk was in hoeverre

de wierde in deze richting doorloopt. Hoewel de huiswierde oudtijds is verlaten en niet opnieuw bewoond, heeft deze wel te lijden gehad van graafactiviteiten. In de Tweede Wereldoorlog heeft de Duitse bezetter het verhoogde terrein als paardenkerkhof gebruikt (Miedema 1983, deel II, p. 206).

Afbeelding 5: Het onderzoekgebied (blauw) aan de Leegeweg. In rood het monument nr. 806. Kaart: Archis II.

1.5 Werkwijze

Bij de opgraving aan de Zijlvestergeweg is de bouwput voor het nieuw te bouwen voorhuis ontgraven (afb. 6). De werkput is in drie vlakken verdiept tot de onderkant van deze bouwput (op 0,1 m +NAP). Vanaf dit laatste vlak zijn enkele grondboringen met een edelmanboor verricht om inzicht in de diepere bodemlagen te verkrijgen. Bovendien is het noordprofiel van de werkput (vlak 101) gedocumenteerd.

Op de locatie Leegeweg was de bouwput (voor een nieuw te bouwen huis) al uitgegraven voorafgaande aan het archeologische onderzoek.¹ De opgraving beperkte zich tot een noord-zuid georiënteerde sleuf in het westelijke deel van de bouwput (zie afb. 6). Het eerste vlak lag op de bodem van de bouwput (op ca. 0,75 m -NAP). Een tweede vlak is met nog ca. 40 cm verdiept. Het westprofiel (vlak 104) is eveneens gedocumenteerd.

De opgravingen zijn uitgevoerd volgens de KNA protocollen (KNA 3.0: Zijlvestergeweg; 3.2: Leegeweg). In afwijking hiervan zijn de horizontale vlakken op schaal 1:40 getekend (de profielen op schaal 1:20). De tekeningen zijn ingekleurd.

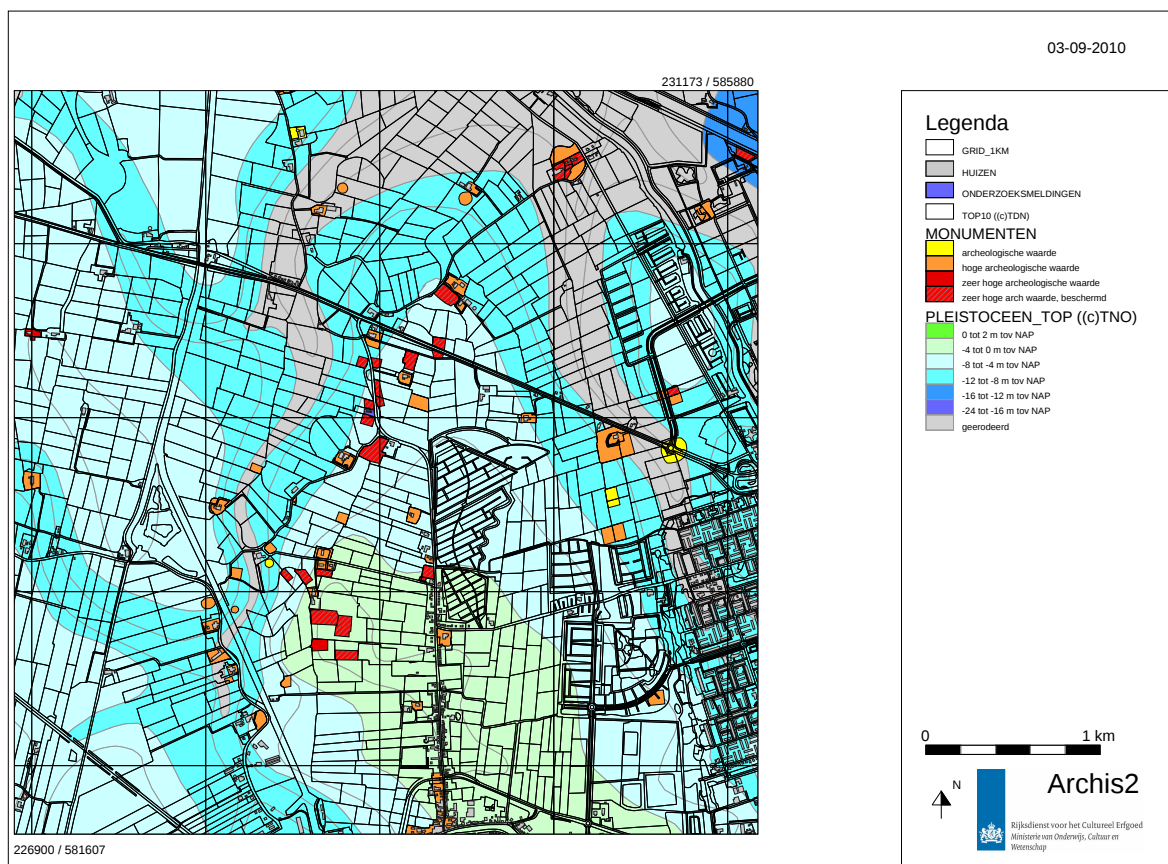
¹De bouwput was ca. 15 x 25 m in omvang en 0,75 m diep.

Afbeelding 6: De werkputten aan de Zijlvesterweg en Leegeweg. Kaart: J.Y. Huis in 't Veld.

2 Bodem

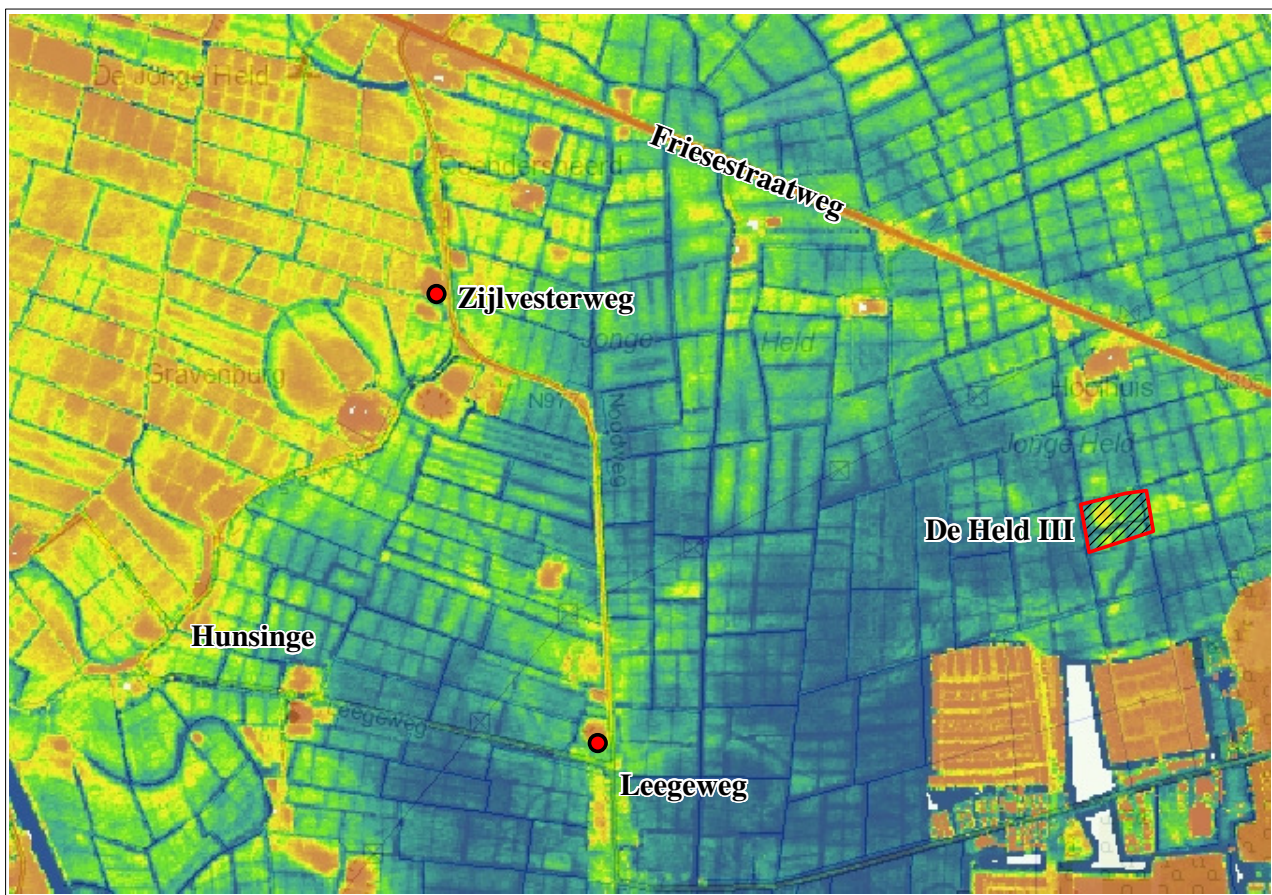
Zowel de opgraving Zijlvesterweg 8a als Leegeweg 39/1 bevinden zich in een uitgestrekt voormalig kweldergebied ten noordwesten van de stad Groningen. In de diepere ondergrond bevindt zich het pleistocene dekzand op ca. 4 m -NAP (Leegeweg) tot ca. 8 m -NAP (Zijlvesterweg). Op een kaart van de pleistocene ondergrond van het gebied zijn duidelijk de fossiele rivierbeddingen van de Hunsinge (Peizerdiep; west) en Drentse A (oost) zichtbaar (afb. 7).

Afbeelding 7: Kaart met de top van het afgedekte pleistocene zand in het gebied rond beide vindplaatsen. Kaart: Archis II.

Vanaf het Atlanticum (ca. 6000–3000 v. Chr.) vernat het noordelijke kustgebied en raakt het dekzand afgedekt met veen en een dik pakket klei. Er ontstaat een open kwelderlandschap doorsneden door enkele rivieren (Peizerdiep, Drentse A) en vele geulen. Deze waterlopen en bijbehorende oeverwallen zijn op de AHN-kaart van het gebied duidelijk zichtbaar (afb. 8). De hogere oeverwallen van de Hunsinge vormen vanwege hun relatief droge ligging de basis van de laatmiddeleeuwse ontginningen.

Bij opgravingen op een huiswierde ten (noord)oosten van de Leegeweg en Zijlvesterweg, binnen het plangebied van de toekomstige woonwijk De Held III, kon de kwelderbodem goed bestudeerd worden (Huis in 't Veld 2010, pp. 5–7). Onder de recente en middeleeuwse bouwvoor tekenden zich twee zwarte lagen af in de grijze kwelderklei. De onderste dateerde uit de vroege ijzertijd, de bovenste uit de Romeinse tijd. Waar deze zwarte lagen vroeger als vegetatielaag werden geïnterpreteerd, is tegenwoordig duidelijk dat het om zogenaamde brandhorizonten gaat, bestaande uit verschillende dunne brandlaagjes (Exaltus & Kortekaas 2008).

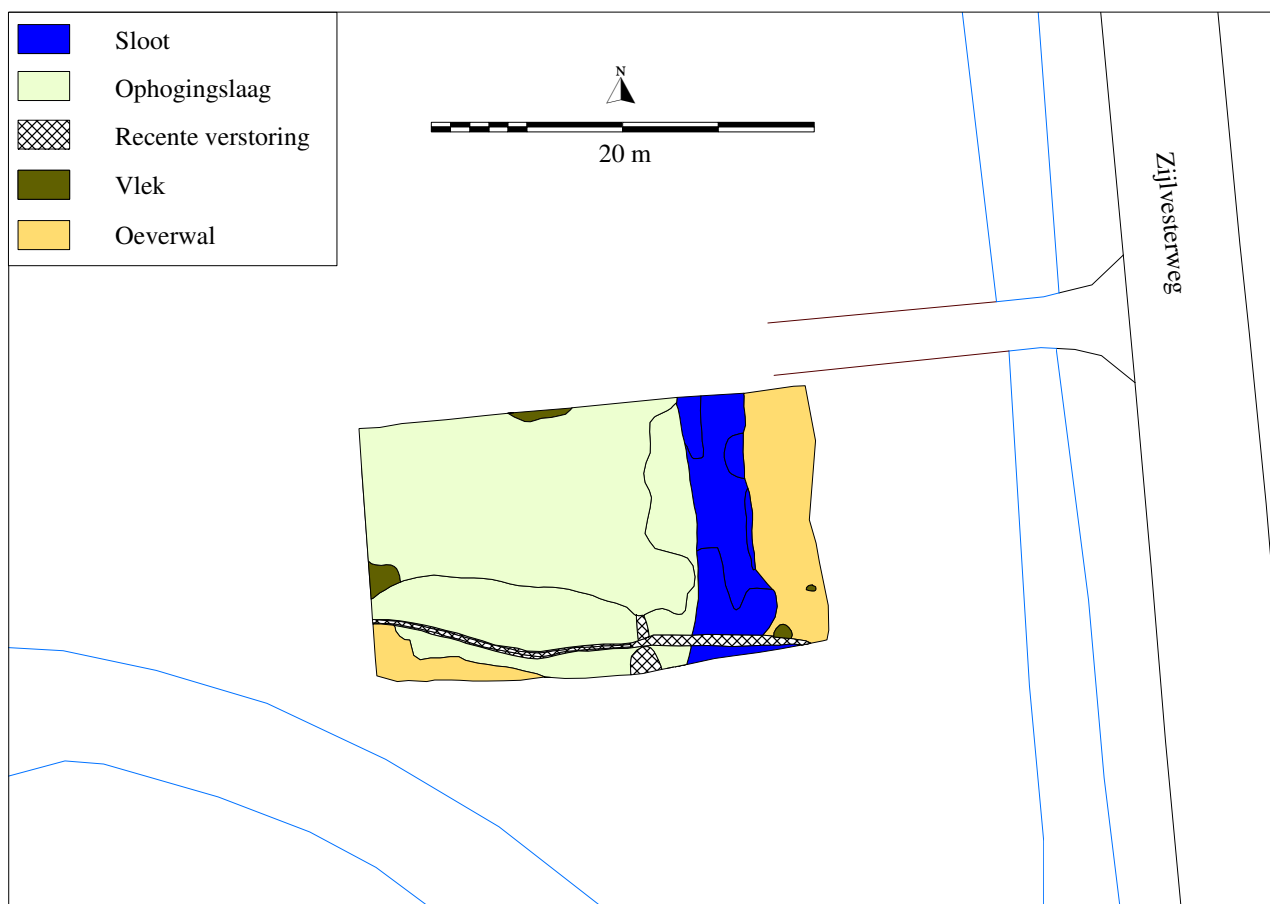
Afbeelding 8: AHN-kaart van het gebied rond de Zijlvestervweg en Leegeweg. Kaart: [www.ahn](http://www.ahn.nl), met bewerking door J.Y. Huis in 't Veld.

3 Resultaten

3.1 Zijlvesterweg 8a

De top van de huiswierde ligt rond de 1 m +NAP. Onder de 20e eeuwse funderingen van de gesloopte boerderij (vlak 1; bijlage 2, afb. 16) zijn in vlak 2 ophogingslagen waargenomen, behorend bij het grondlichaam van de huiswierde.² Vlak 2 lag op ca. 0,2-0,3 m +NAP (bijlage 2, afb. 17). In de oosthelft van de werkput was een noord-zuid georiënteerde sloot waarneembaar; in de vulling bevond zich aardewerk uit de 14e eeuw n. Chr. (vnr. 3 en 4; zie hoofdstuk 4).

Ook in vlak 3 (ca. 0,1 m +NAP) was deze sloot zichtbaar (afb. 9). Het kogelpotaardewerk uit dit (diepere) deel van de sloot dateerde uit de 13e eeuw (vnr. 11; zie hoofdstuk 4). Aan de oost- en zuidwestkant lag op deze diepte natuurlijke klei aan het oppervlak. De licht zandige klei deed vermoeden dat het hier om een deel van een oeverwal ging, onderdeel van de oeverwallen langs de Hunsinge. In het noordprofiel was deze oeverwal eveneens duidelijk te zien (afb. 10). Het lijkt erop dat men het grondlichaam voor de huiswierde net naast (ten westen) van de oeverwal heeft aangelegd.

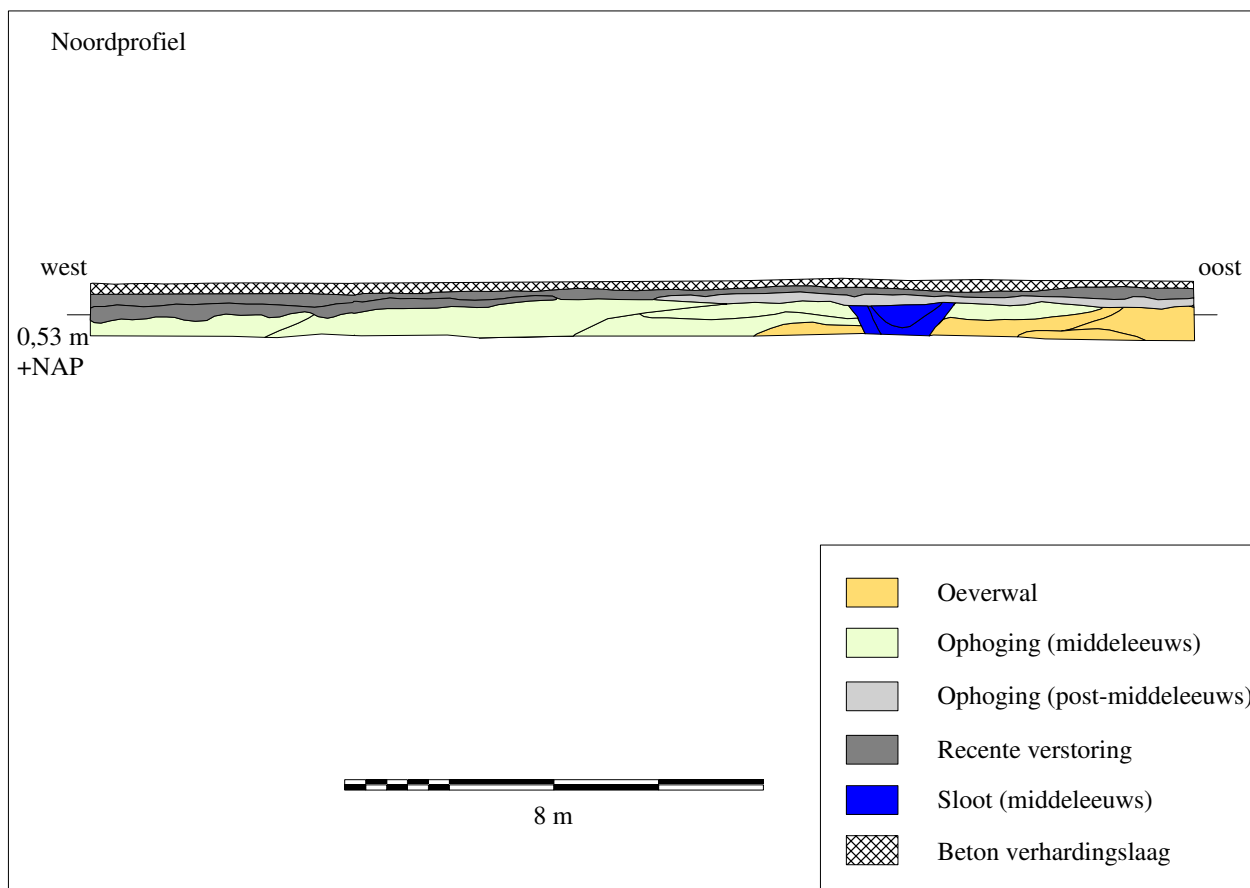

Afbeelding 9: Overzicht van het derde vlak van de opgraving Zijlvesterweg 8a. Kaart: J.Y. Huis in 't Veld.

In een aantal grondboringen die vanaf vlak 3 zijn uitgevoerd, was aan de oostkant van de werkput, ter plekke van de oeverwal, op ca. 0,4 m -NAP een donkere laag herkenbaar. Vermoedelijk betreft het een brandhorizont vergelijkbaar met de oudste brandhorizont die bij de opgraving De Held III is aangetroffen. In het midden en westen van de werkput werd deze laag niet waargenomen in de boringen. Gezien de blauwgrijze klei met veel humusvlekken (mo-

²De boerderij is in de jaren 60 van de 20e eeuw gebouwd.

gelijk plaggen) die hier op ca. 0,4–0,75 m beneden vlak 3 lag, gaat het hier om een (gegraven) grondspoor. Mogelijk betreft het een bij de oeverwal behorende opgevulde geul.

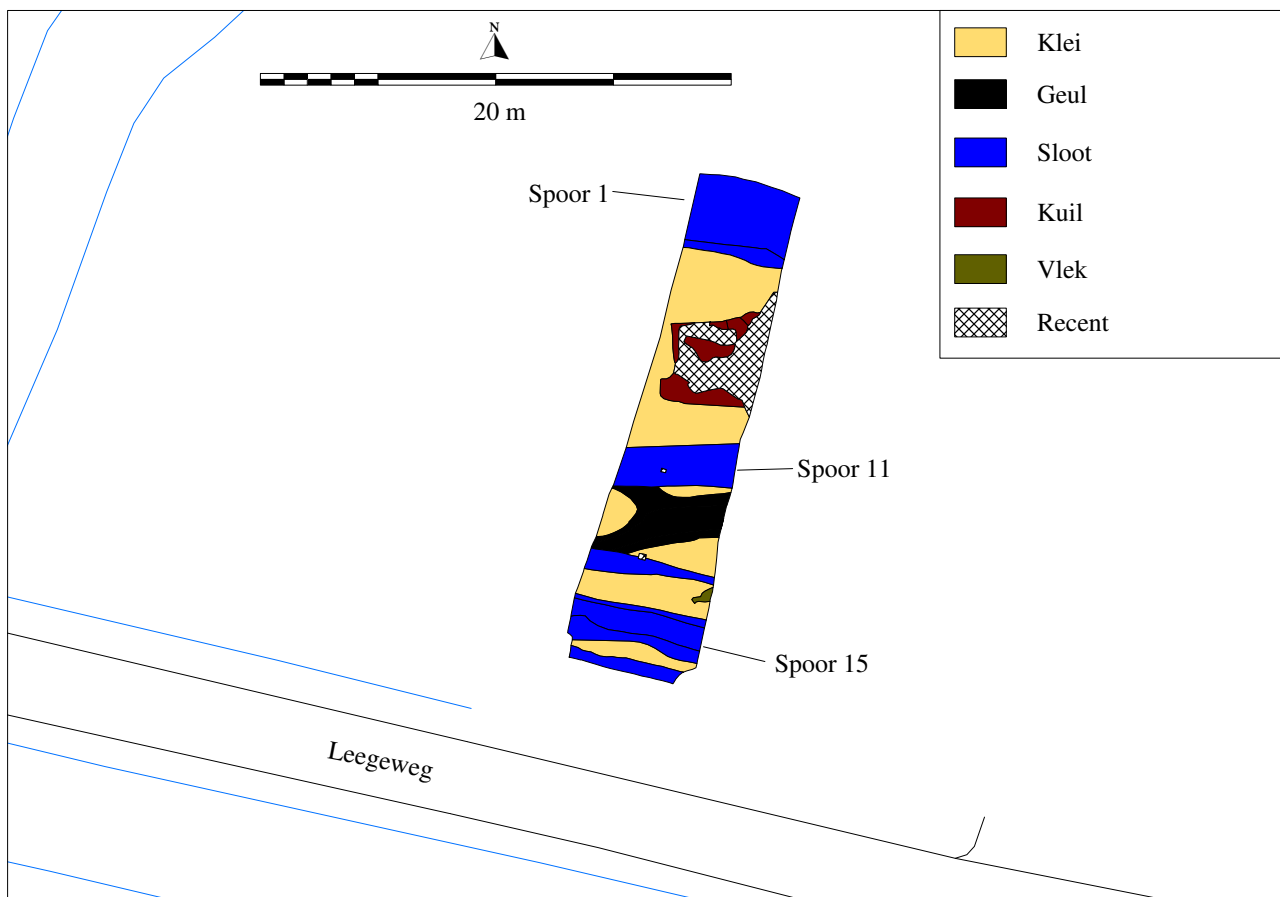
Afbeelding 10: Het noordprofiel van Zijlvestersweg 8a. Kaart: J.Y. Huis in 't Veld.

3.2 Leegweg 39/1

De bouwput voor de nieuwbouw van Leegweg 39/1 was voorafgaande aan het archeologische veldwerk uitgegraven en volgestort met zand. Op de bodem van de bouwkuil, op ca. 0,75 - NAP, is een eerste vlak aangelegd (bijlage 2, afb. 18). Het vlak vertoonde nogal wat recente verstoringen, in één geval ontstaan tijdens het uitgraven van de bouwput. Aan de noordkant van de sleuf lag natuurlijke klei in het vlak. Een oostzuidoost-westnoordwest georiënteerde sloot (spoor 1) doorsneed deze kleilaag.

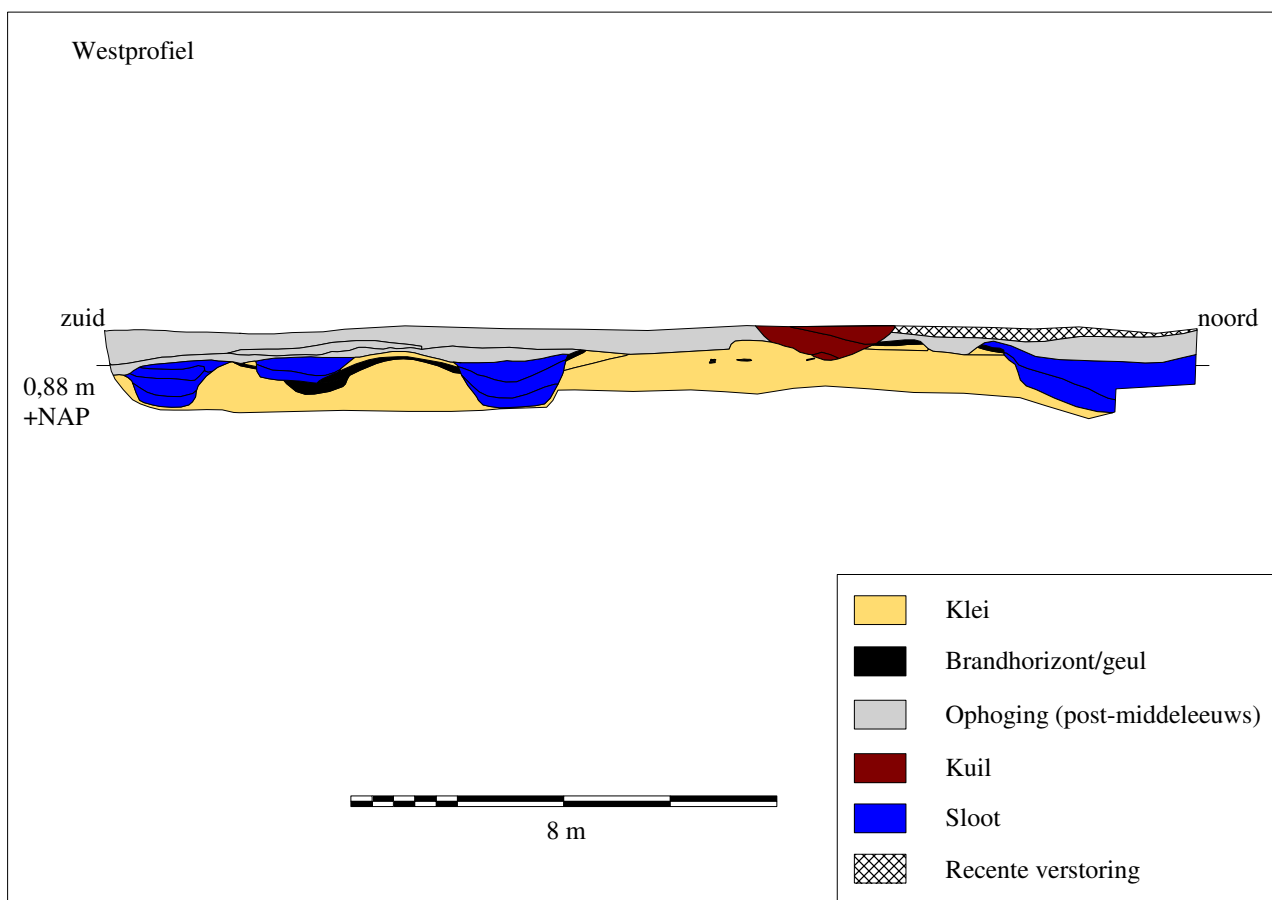
Ook in vlak 2, op ca. 1 m -NAP, was deze sloot duidelijk zichtbaar (afb. 11). In de diepere opvullagen bevond zich een aanzienlijke hoeveelheid baksteenpuin, vermoedelijk afkomstig van kloostermoppen. Op twee scherven kogelpotaardewerk na (vnr. 3: 13–14e eeuw; zie hoofdstuk 4) dateert het overige aardewerk echter uit de nieuwe tijd (18–19e eeuw).

In het zuidelijke deel van de werkput lagen nog vier sloten. De meest noordelijke van deze vier wijkt wat betreft de oriëntatie af van de overige sloten; deze is vrijwel oost-west gericht tegenover een meer oostzuidoost-westnoordwest richting van de overige sloten. Enkel de oost-west georiënteerde sloot (spoor 11) leverde dateerbaar aardewerk op: zowel laatmiddeleeuwse kogelpotscherven als geglazuurd roodbakkend aardewerk uit de 17e eeuw (vnrs. 4 en 6; zie hoofdstuk 4). Alle sloten zijn vanaf hetzelfde niveau ingegraven (afb. 12). De zuidelijke vier worden door de recente ophogingslaag afgedekt. Gezien de oriëntatie en het voorkomen van kogelpotaardewerk in de slootvullingen hebben alle sloten vermoedelijk een laatmiddeleeuwse oorsprong.

Afbeelding 11: Vlak 2 van de opgraving Leegeweg 39/1. Kaart: J.Y. Huis in 't Veld.

Direct ten zuiden van de oost-west sloot lag een smalle natuurlijke geul. Ook deze was oost-west georiënteerd, met aan de westkant een aftakking in noordwestelijke richting. In de geulbedding lag een zwarte humeuze laag. Waarschijnlijk betreft het één van de in dit gebied bekende brandhorizonten (zie hoofdstuk 2). Hoewel er geen daterend materiaal werd aangetroffen stamt de geul, gezien de aanwezigheid van de brandhorizont, vermoedelijk uit de ijzertijd.

Afbeelding 12: Het westprofiel van de opgraving aan de Leegeweg. Kaart: J.Y. Huis in 't Veld.

4 Vondstmateriaal

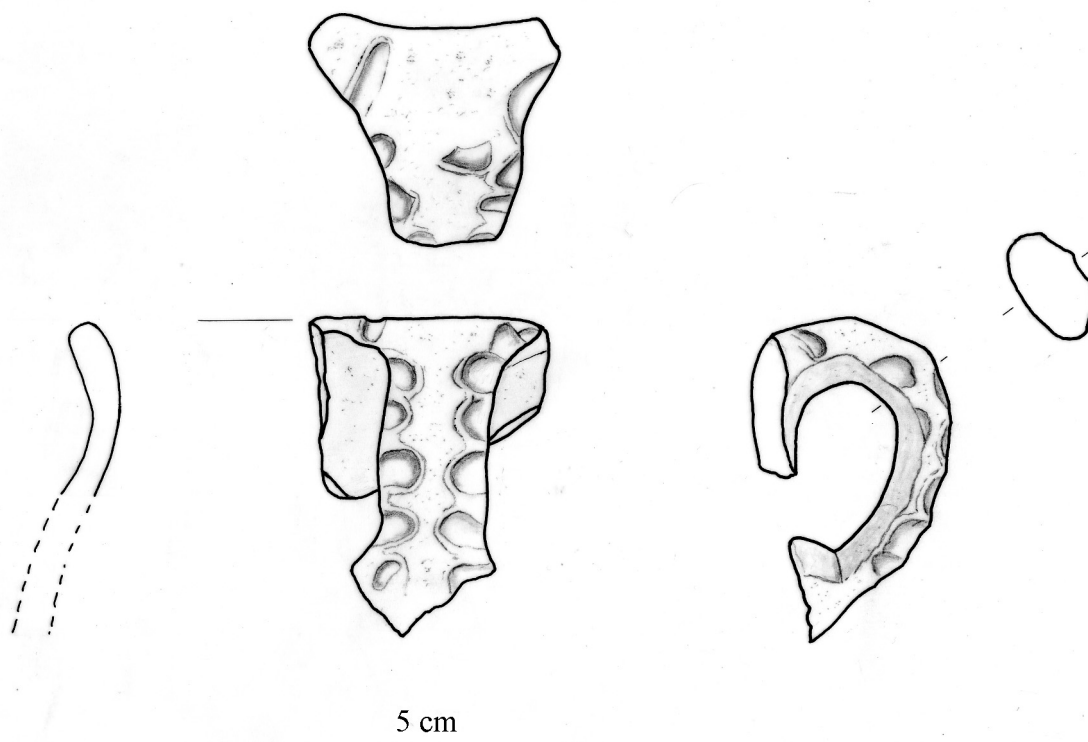
4.1 Zijlvesterweg 8a

Bij de opgraving aan de Zijlvesterweg zijn een kleine hoeveelheid bot, metaal en hout geborgen. Aangezien de informatiewaarde van deze vondsten laag is zullen deze niet nader behandeld worden. Verder is er bij de opgraving een aanzienlijke hoeveelheid aardewerk aangetroffen (bijlage 3).

4.1.1 Ceramiek

Er zijn in totaal 214 scherven gevonden. Twee scherven zijn waarschijnlijk terpaardewerk, daterend uit de late ijzertijd. Aangezien beide in een grondspoor met jongere scherven zijn aangetroffen gaat het hier om opgespit materiaal.

Het overgrote deel van de scherven stamt uit de late middeleeuwen. Het zijn vooral kogelpotscherven, afkomstig van kookpotten. Eén randfragment komt van een bakpan, een ander rand/oorfragment is versierd met indrukken (beide vnr. 4, afb. 13). Het materiaal dateert hoofdzakelijk uit de 13–14e eeuw. Twee randfragmenten zijn wellicht iets ouder, ca. 12–13e eeuws (vnr. 2), vergelijkbaar met vorm VIII-14 uit het Wolters-Noordhof Complex (WNC) (Kortekaas 1992, pp. 240–250).

Afbeelding 13: Tekening van de met indrukken versierde rand met oor van een kogelpot, vnr. 4. Tekening: H. Staal.

Naast het lokale kogelpotaardewerk zijn ook enkele importen binnen het aardewerkspectrum vertegenwoordigd. Zeven wandfragmenten van steengoed kruiken stammen uit de 14e eeuw (vnrs. 3 en 4). Een aantal bodemfragmenten van steengoed dateert in de 14–15e eeuw n. Chr. (vnr. 9). Tenslotte zijn nog een aantal roodbakkende scherven geborgen. Vermoedelijk betreft het delen van grapes, met als datering de 14e en 15e eeuw (vnrs. 4 en 9).

4.2 Leegweg 39/1

Ook het vondstmateriaal dat bij de Leegweg is aangetroffen bestaat grotendeels uit aardewerk (zie bijlage 3). Hiernaast zijn twee 20e-eeuwse centen, dakpan- en tegelfragmenten, een pijpensteel en een bot van een rund aangetroffen. Deze laatste vondst komt uit een van de zuidelijke oostzuidoost-westnoordwest georiënteerde sloten (spoor 15; zie afb. 11).

4.2.1 Ceramiek

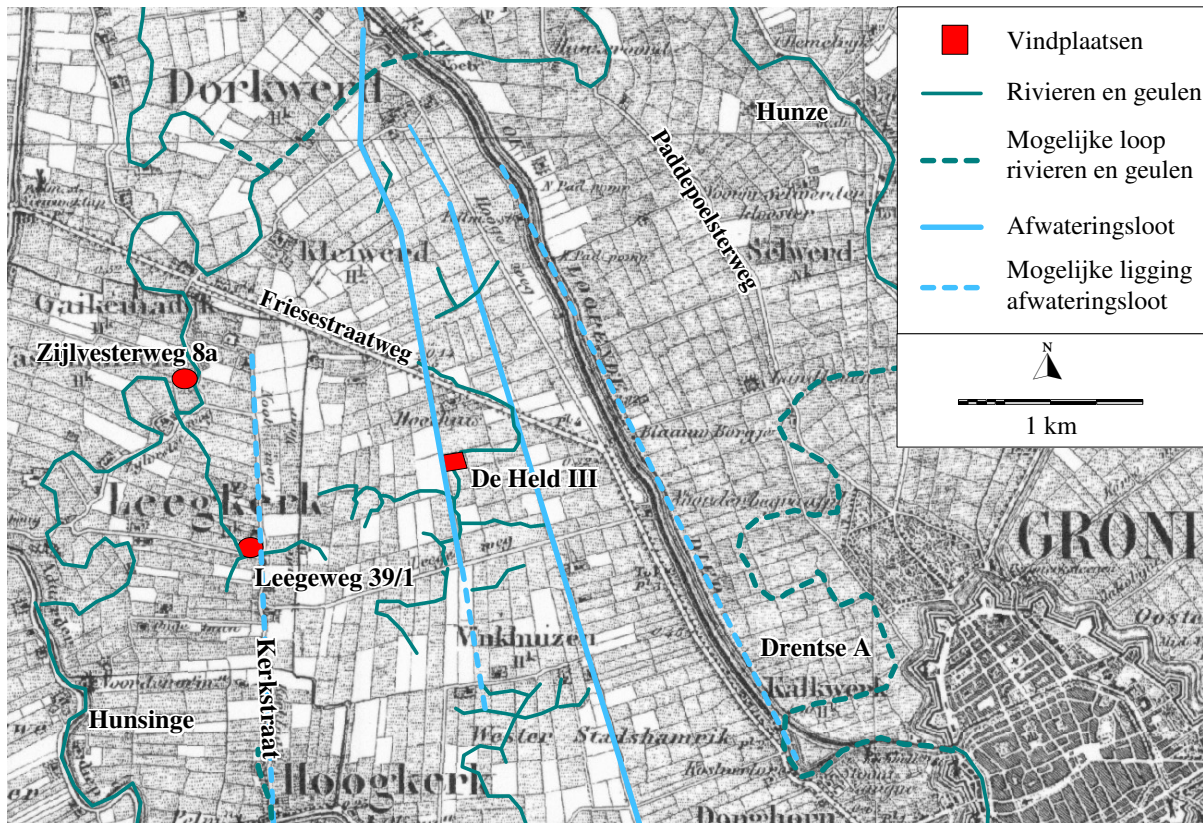
Het kogelpotaardewerk is afkomstig van kookpotten. De weinige randfragmenten dateren in de 13–14e eeuw (vnr. 3 en 7; WNC vormen VIII-14 en VIII-17 Kortekaas 1992, pp. 240–250). Een kogelpotscherf uit spoor 11 is mogelijk een deel van een standring (vnr. 6).

Vier scherven roodbakkend aardewerk dateren uit de nieuwe tijd. Twee scherven uit vondstnummer 3 zijn aan de binnenzijde met loodglazuur afgewerkt. Eén scherf hoort bij een test en dateert uit de 18–19e eeuw. Twee andere scherven, afkomstig van een grape en een kom, hebben eveneens loodglazuur aan de binnenzijde. Het randwandfragment dateert uit de 17e eeuw (vnr. 4).

Uit vondstnummer 3 tenslotte komen nog een faience wandfragment van een ploischotel en een steengoed knikker, beide daterend uit de nieuwe tijd.

5 Conclusie

De twee vindplaatsen liggen in een laag gelegen gebied. Het strekt zich uit van de Paddepoelsterweg (Hondsrug) in het oosten tot de Hunsinge in het westen, het voormalige veengebied ter hoogte van Hoogkerk in het zuiden tot de hoge kwelders ten noorden van Dorkwerd (afb. 14). Het gebied ontwaterde via de (voormalige) waterlopen van de Drentse A (oosten), Hunsinge (westen) en verschillende smalle kronkelige geulen. Langs deze waterlopen liggen relatief hoog gelegen oeverwallen. Met name de oeverwallen van de Hunsinge nemen een prominente plek in (zie afb. 8).

Afbeelding 14: Een kaart van het gebied uit de 19e eeuw. Kaart: Gemeente Groningen met aanvullingen van J.Y. Huis in 't Veld.

In de 11-12e eeuw n. Chr wordt het gebied (opnieuw) ontgonnen. Als eerste moest de waterafvoer verbeterd worden. In de natuurlijke waterlopen (geulen) stagneerde dit vaak; hun kronkelige verloop zorgde niet voor een snelle, doelmatige afvoer. Ter verbetering hiervan heeft men rechte noord-zuid georiënteerde sloten gegraven, die uiteindelijk aansloten op de bedding van de rivier de Hunze. De huiswierde De Held III lag naast een dergelijke noord-zuid ontwateringssloot (Huis in 't Veld 2010). Ook de huidige Kerkstraat en Noodweg (en de huiswierde bij de Leegeweg 39/1) liggen aan een noord-zuid sloot. De datering van deze sloot is echter niet met zekerheid bekend.

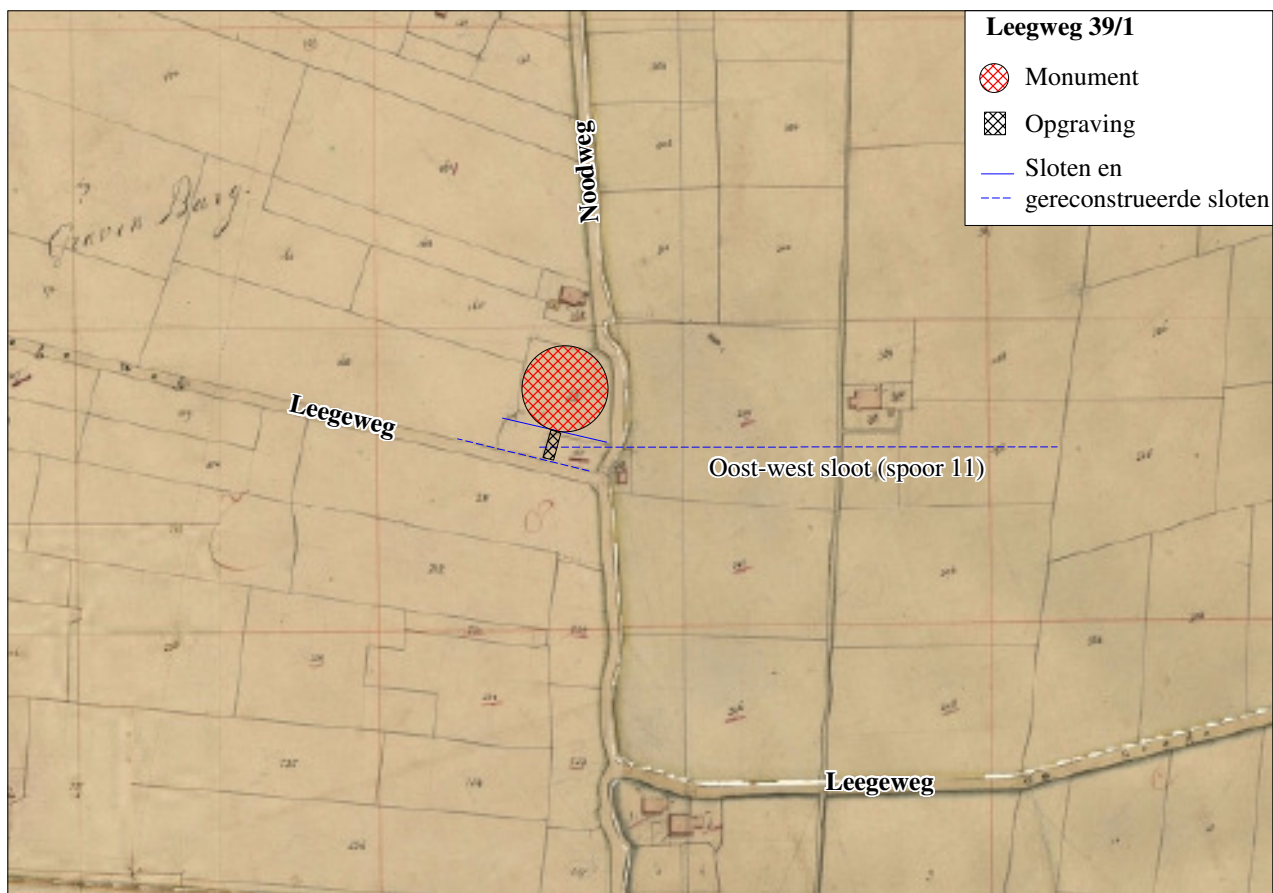
Vanaf de 12-13e eeuw is het gebied vanuit verschillende ontginningsassen, door middel van een in grote lijnen oost-west georiënteerd verkavelingssysteem verder ontgonnen.

De in de inleiding gestelde onderzoeksvragen zullen hier voor beide opgravingen, voor zover mogelijk, beantwoord worden.

1. Hoe past deze huiswierde in het geschetste beeld van de verkavelingsontwikkeling; zijn er ontginningssporen uit de middeleeuwen aan te wijzen, en zo ja wat is hun aard, omvang en exacte datering?

Zijlvesterweg 8a: Voor zover waarneembaar is de huiswierde op en naast een oeverwal aangelegd. Deze oeverwal hoort bij de voormalige rivier de Hunsinge. De hoge en relatief droge oevers van de Hunsinge vormen waarschijnlijk de ontginningsas van de (12–13e eeuwse) ontginning van het omliggende gebied.

Leegeweg 39/1: Bij de opgraving zijn geen ophooglagen van de huiswierde aangesneden. De huiswierde ligt aan de westkant van een lang doorlopende noord-zuid georiënteerde (afwaterings) sloot. Ten zuiden en westen van de wierde ligt een kronkelige, smalle geul (zie afb. 8). De opgevlude geulbedding tekende zich af in de opgravingswerkput. Hiernaast bevonden zich enkele (ontginnings?) sloten in de werkput, vermoedelijk in aanleg daterend uit de late middeleeuwen. De oriëntatie van deze sloten past binnen het overheersende verkavelingssysteem ten westen van de lijn Kerkstraat/Noodweg. Eén sloot heeft een richting die vergelijkbaar is met de overheersende verkavelingsrichting direct ten oosten van deze lijn (afb. 15). Een klein aantal scherven uit deze sloot stamt uit de 17e eeuw.

Afbeelding 15: Kadasterkaart uit 1832 van het gebied rond Leegeweg 39/1. De oost-westslot (spoor 11) past binnen de overheersende verkavelingsrichting ten oosten van de lijn Kerkstraat/Noodweg. Kaart: Gemeente Groningen met aanvulling van J.Y. Huis in 't Veld.

2. Zijn er organische monsters te betrekken (zaden, pollen en diatomeeën, etc.) die informatie kunnen bevatten met betrekking tot het landschapsgebruik en landschapontwikkeling; zo ja, wat is dan het beeld dat uit de monsters naar voren komt?

Zijlvesterweg 8a: Niet van toepassing.

Leegeweg 39/1: Niet van toepassing.

3. Wat is de ouderdom en gebruikperiode van deze huiswierde; zijn er onderbrekingen in de bewoning, en zo ja, kan een mogelijke oorzaak worden aangegeven?

Zijlvesterweg 8a: Het aangetroffen aardwerk dateert vanaf de 12e eeuw tot aan de 15e eeuw. Pas halverwege de 20e eeuw raakt de huiswierde opnieuw bewoond.

Leegeweg 39/1: De huiswierde is tijdens het onderzoek niet aangesneden.

4. Afhankelijk van de omvang van het vondstmateriaal, wat is de functie van de huiswierde, voedsleconomie en status van de bewoners, zo mogelijk per periode, afgeleid uit het aardewerk en biologische monsters

Zijlvesterweg 8a: Het beantwoorden van deze vraag is op basis van de opgravingsgegevens niet mogelijk.

Leegeweg 39/1: Het beantwoorden van deze vraag is op basis van de opgravingsgegevens niet mogelijk.

5. Wat is de archeologische verwachting van de waarde van het nu te bebouwen deel en het reeds bebouwde zuidoostelijke deel van het (ruimtelijke) monument (Leegeweg 39/1); het bebouwde deel tussen de archeologische monumenten (Zijlvesterweg)?

Zijlvesterweg 8a: Het deel gelegen tussen beide archeologische monumenten is in feite het centrale deel van één grote huiswierde. Dit centrale deel is echter sterk aangetast als gevolg van de bouw van de boerderij en aanleg van een paardenbak aan de westkant van het erf.

Leegeweg 39/1: Het zuidelijke deel van het beschermde monument lijkt in strikte zin geen deel uit te maken van het grondlichaam van de huiswierde, maar betreft de randzone. Er zijn geen laatmiddeleeuwse ophogingslagen aangetroffen.

Literatuur

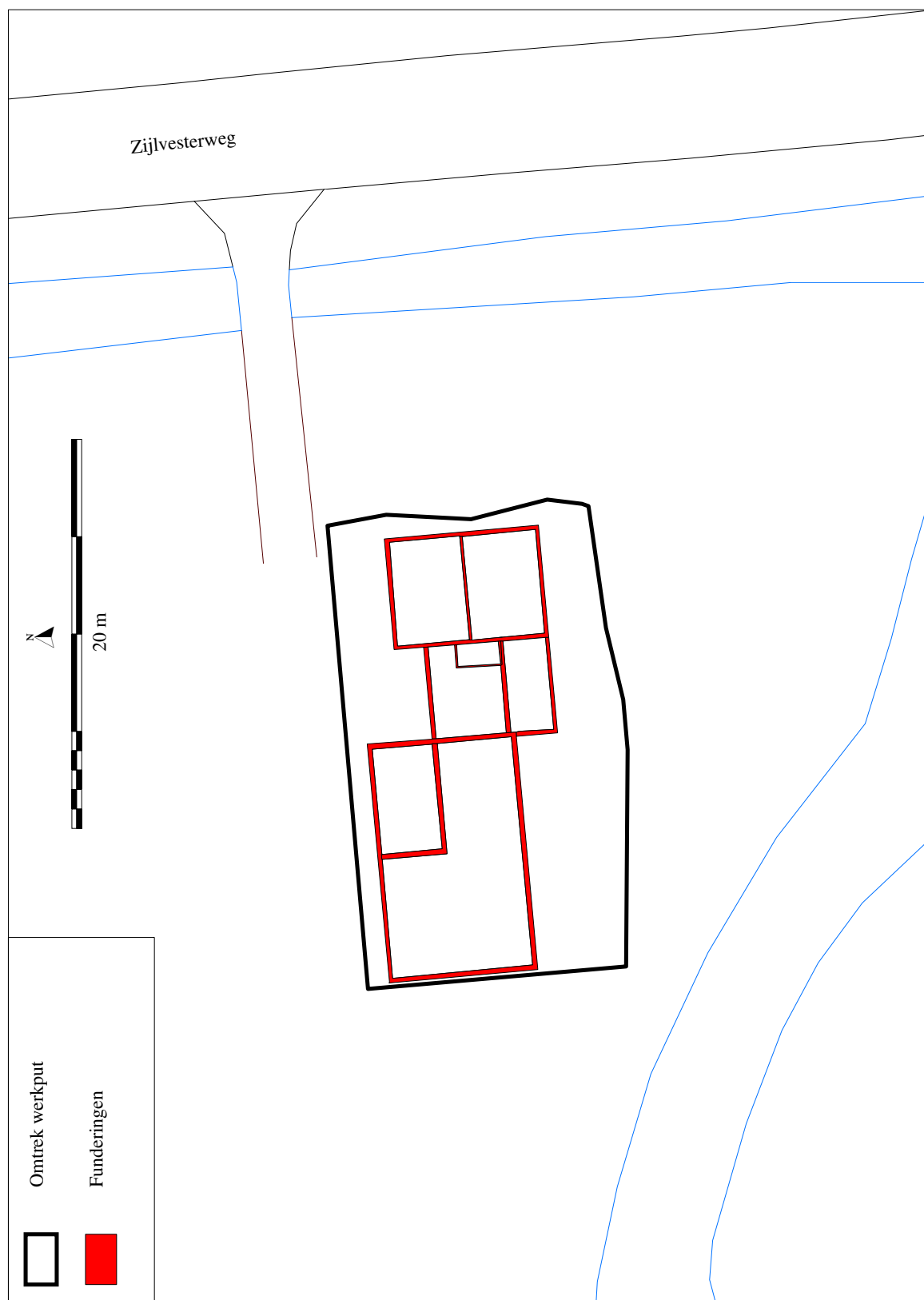
- Exaltus, R.P. & G.L.G.A. Kortekaas, 2008. Prehistorische branden op Groningse kwelders. *Paleo-aktueel* 19, pp. 115–124.
- Huis in 't Veld, J.Y., 2010. *Wonen op een huiswierde in de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Archeologisch onderzoek in de toekomstige nieuwbouwwijk De Held III te Groningen*. Groningen (Stadse Fratsen 22).
- Kortekaas, G.L.G.A., 1992. Het middeleeuwse inheemse aardewerk. In: P.H. Broekhuizen et al. (red.), *Van boerenerf tot bibliotheek. Historisch, bouwhistorisch en archeologisch onderzoek van het voormalig Wolters-Noordhoff-Complex te Groningen*. Groningen, pp. 235–261.
- Miedema, M., 1983. *Vijfentwintig eeuwen bewoning in het terpenland ten Noordwesten van Groningen*. Vrije Universiteit Amsterdam (diss.).

Bijlage 1 Technische en administratieve gegevens

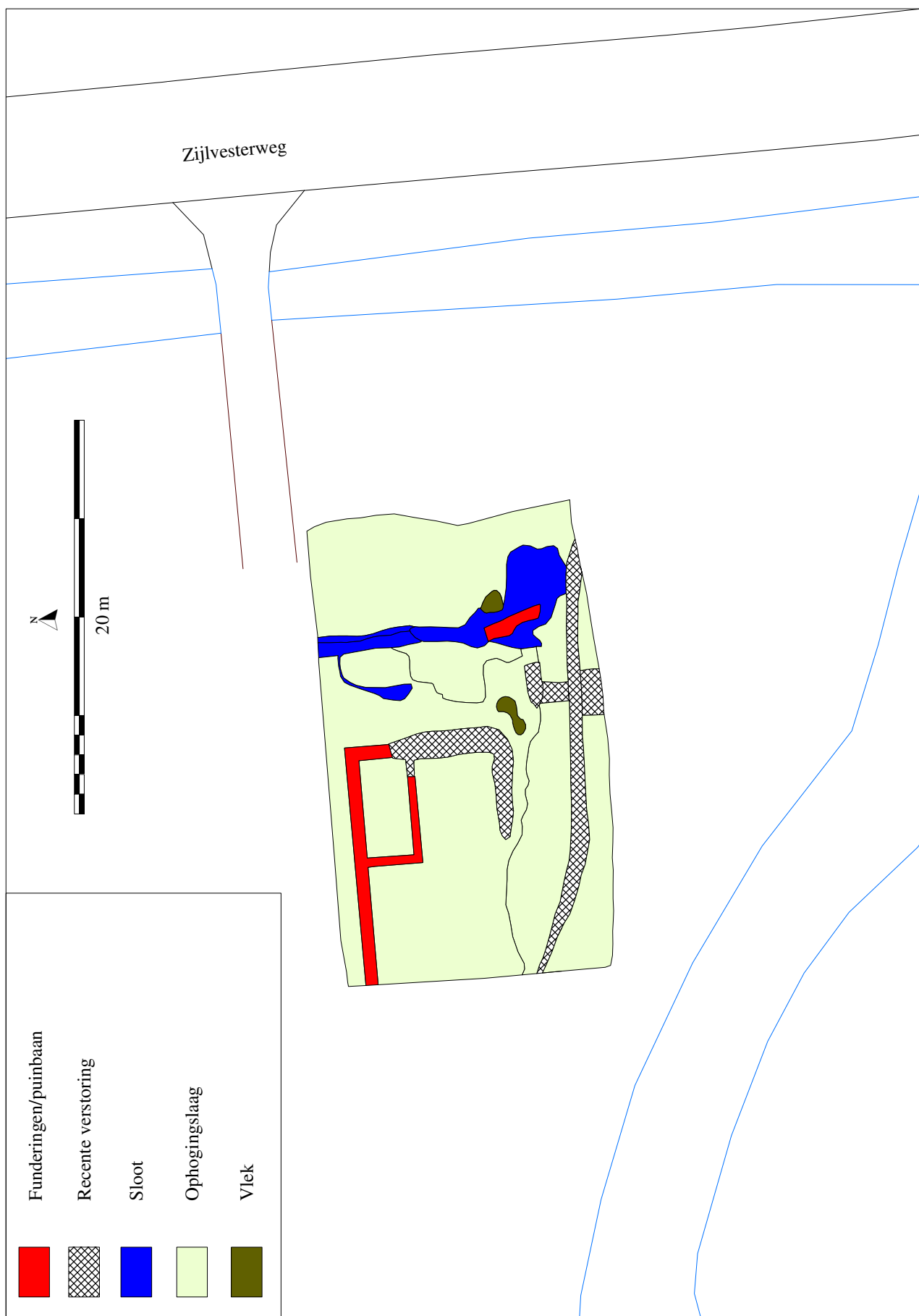
Gemeente:	Groningen
Plaats:	Groningen
Straat:	Zijlvesterweg
Kaartblad:	7C
Kadastraalnr:	HKK02E 00446G0000
Coördinaten:	228,909–584,045; 228,964–584,045; 228,974–584,011; 228,908–584,023
Archis onderzoeksmeldingnr:	16279
Opdrachtgever:	G.L.G.A. Kortekaas, Gemeente Groningen
Betrokken instanties:	Gemeente Groningen Stichting Monument en Materiaal (M&M) Archaeological Research and Consultancy (ARC bv) Bergman kraanverhuur (Pietersbierum)
Medewerkers:	J. Bergman (kraanmachinist, Bergman kraanverhuur) J. Buist(veldmedewerker, M&M) M. Daleman (veldtechnicus, ARC bv) H. Dopmeijer (veldmedewerker, M&M) J.Y. Huis in 't Veld(projectleider, ARV bv) B. Overweg (veldmedewerker, M&M) L. van der Schee (veldmedewerker, M&M)
Complex:	huiswierde
Periode:	late middeleeuwen-nieuwe tijd
Geomorfologie:	getijden vlakte
Type bodem:	klei
Hoogte :	1 m +NAP
Opgravingsperiode:	7 t/m 13 april 2006
Bewaarplaats bodemvondsten:	Gemeentelijke Bewaarplaats voor Bodemvondsten Westerbinnensingel 48 Groningen

Gemeente:	Groningen
Plaats:	Groningen
Straat:	Leegeweg
Kaartblad:	7C
Kadastraalnr:	HKK02E 00446G0000
Coördinaten:	229,265–583,080; 229,267–583,079; 229,261–583,055; 229,259–583,056
Archis onderzoeksmeldingnr:	40269
Opdrachtgever:	G.L.G.A. Kortekaas, Gemeente Groningen
Betrokken instanties:	Gemeente Groningen Stichting Monument en Materiaal (M&M) Archaeological Research and Consultancy (ARC bv) Bergman kraanverhuur (Pietersbierum)
Medewerkers:	J. Bergman (kraanmachinist, Bergman kraanverhuur) H. Dopmeijer (veldmedewerker, M&M) K. Helfrich (depotbeheerder, Gemeente Groningen) H. Homan (veldmedewerker, M&M) R. Kruisman (veldmedewerker, M&M) J.Y. Huis in 't Veld (projectleider, ARV bv) T. de Rooij (stagiar, gemeente Groningen)
Complex:	huiswierde
Periode:	late middeleeuwen-nieuwe tijd
Geomorfologie:	getijden vlakte
Type bodem:	klei
Hoogte :	0 m NAP
Opgravingsperiode:	13 en 14 april 2010
Bewaarplaats bodemvondsten:	Gemeentelijke Bewaarplaats voor Bodemvondsten Westerbinnensingel 48 Groningen

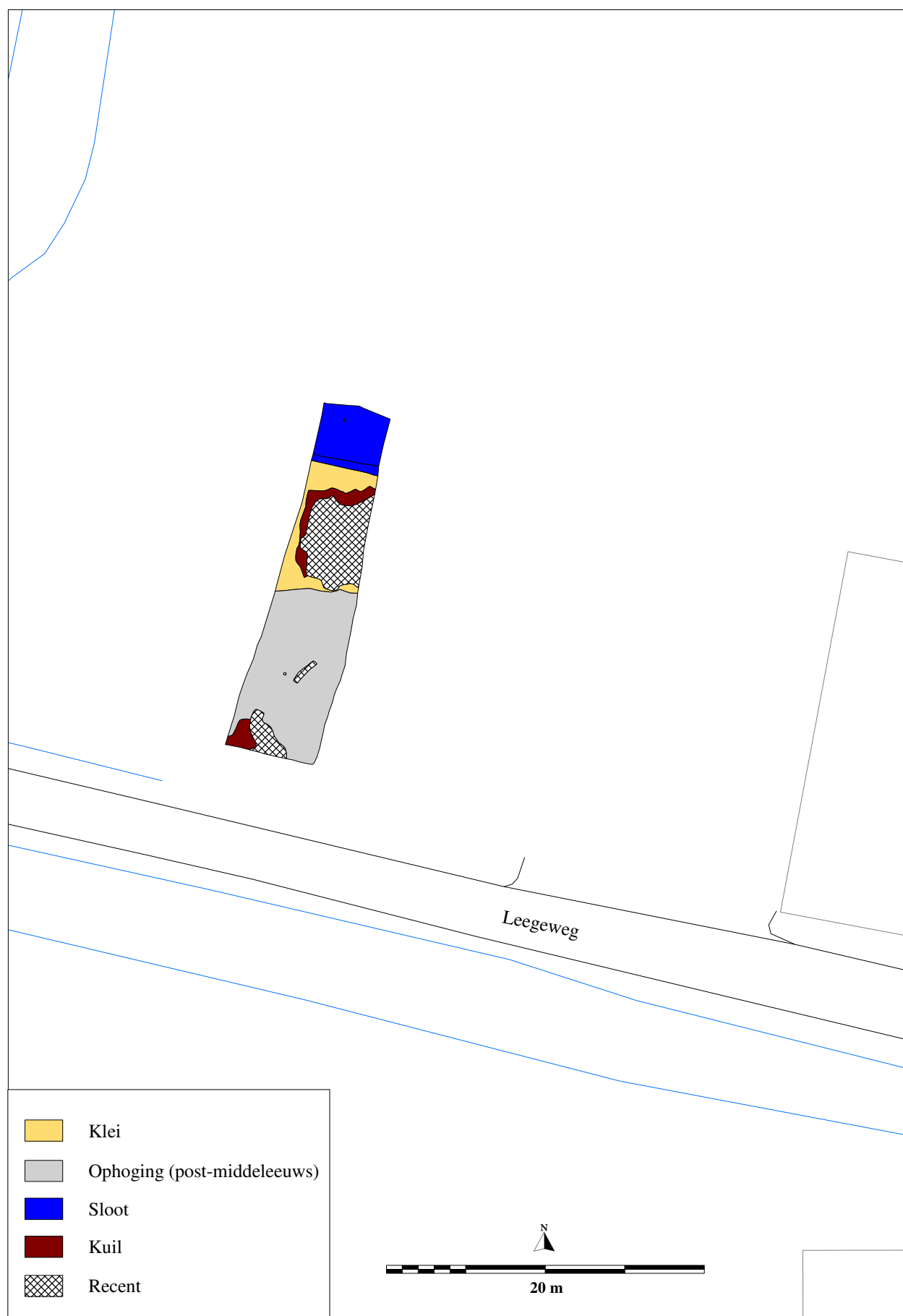
Bijlage 2 Sporenkaarten

Afbeelding 16: Zijlvesterweg 8a, vlak 1. Kaart: J.Y. Huis in 't Veld.

Afbeelding 17: Zijlvesterweg 8a, vlak 2. Kaart: J.Y. Huis in 't Veld.

Afbeelding 18: Leegeweg 39/1, vlak 1. Kaart: J.Y. Huis in 't Veld.

Bijlage 3 Vondstenlijsten

Tabel 1: Vondstenlijst van de opgraving Zijlvesterveg 8a. Gebruikte afkortingen: vnr= vondstnummer, xxx= onbekend, kaw= aardewerk, lg= laag, sl= sloot, mtl= metaal.

vnr	werkput	vlak	spoor	vulling	segment	aard spoor	categorie
2	1	2	0	0	2	xxx	kaw
3	1	2	8	0		lg	kaw
4	1	2	4	0		sl	kaw
5	1	2	13	2		sl	kaw
6	1	2	13	2		sl	hout
7	1	2	13	1		sl	mtl
8	1	2	8	0		lg	kaw
9	1	3	0	0	1	xxx	kaw
10	1	3	0	0	4	xxx	kaw
11	1	3	18	4		sl	kaw
12	1	3	10	0		lg	schelp
13	1	3	18	5		sl	kaw
14	1	3	18	1		sl	kaw
15	1	3	18	1		sl	mtl

Tabel 2: Vondstenlijst van de opgraving Leegeweg 39/1. Gebruikte afkortingen: vnr= vondstnummer, lg= laag, mtl= metaal, kl= kuil, sl= sloot, kaw= aardewerk.

vnr	werkput	vlak	spoor	vulling	aard spoor	categorie
1	1	1	5	1	lg	mtl
2	1	1	3	1	kl	mtl
3	1	2	1	1	sl	mix
4	1	2	11	1	sl	kaw
5	1	2	16	1	sl	mtl
6	1	104	11	2	sl	kaw
7	1	2	1	2	sl	kaw
8	1	104	15	1	sl	bot

